

ПРОБЛЕМИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Вінницький національний технічний університет

Анотація: в роботі досліджено основні питання академічної доброчесності в вищих навчальних закладах. Розглянуто аналогічні проблеми в європейських країнах та способи їх вирішення.

Ключові слова: академічна доброчесність, освіта, вищий навчальний заклад.

Abstract: the main issues of academic integrity in higher educational institutions are researched in this paper. The similar problems in European countries and ways of their solution are considered.

Keywords: academic integrity, education, higher education institution.

Вступ

Сформована в даний час ситуація в сфері вищої освіти в Україні є предметом численних дискусій і викликає неоднозначну оцінку як експертів, так і простих громадян. При цьому головний фокус уваги опинився зосередженим на інституційних змінах в сфері вищої школи, а соціокультурним змінам до останнього часу приділялося недостатньо уваги, хоча багато дослідників стверджують, що ефективне реформування вищої освіти неможливо без урахування соціокультурних факторів і трансформації академічної культури [1-4].

Якщо зосередитись на студентах, то найбільш часто академічна непорядність спостерігається серед студентів, які не мотивовані на отримання професійних знань, а навчаються в університеті з інших причин. Як свідчать результати дослідження [5], тільки 33% студентів мотивовані на отримання професійних знань, 41% опитаних не змогли пояснити мотиви свого перебування у вузі, а 26% в якості факторів перебування у вузі вказали не відносилися до навчальної діяльності як такої (прагнення отримати диплом, стипендію та ін.). Здорова академічна культура є чинником успішного розвитку суспільства. Формування здорового академічної культури відповідно до світових - тривалий і складний процес. Перший крок в цьому напрямку - визнання існуючих проблем, відкриття їх обговорення, відхід від практики сором'язливого замовчування непривабливих явищ.

Результати дослідження

Відповідно до Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII, що запровадив і формалізував єдині для всіх рівнів освіти види порушень академічної доброчесності (академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання), уряд нашої країни визначає особливості дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними і науковими працівниками та здобувачами освіти [6].

Для якісної зміни системи вищої освіти необхідно розробити нові підходи до навчання та викладання, утвердити норми чесності та етичних цінностей в освітньому процесі і науковій діяльності, створити нові механізми побудови комунікації в закладах вищої освіти, що сприятиме формуванню високої академічної культури, носіями якої будуть науково-педагогічні і наукові працівники та здобувачі освіти.

Серед фундаментальних цінностей академічної доброчесності виділяють такі [7]:

1. Чесність - академічні спільноти доброчесності просувають пошук істини й знання через інтелектуальну та особисту чесність у процесі навчання, викладання, наукових досліджень і надання сервісів по дорученню адміністрації.

2. Довіра - академічні спільноти доброчесності стимулюють і покладаються на клімат взаємної довіри. Клімат довіри заохочує і підтримує вільний обмін ідеями, який у свою чергу дає можливість науковим пошукам реалізуватися найповнішою мірою

3. Справедливість - академічні спільноти доброчесності встановлюють чіткі й прозорі очікування, стандарти й практики для підтримання справедливості у стосунках між студентами, викладачами та адміністративним персоналом

4. Повага - академічні спільноти доброчесності цінують інтерактивну, кооперативну та партисипативну природу навчання і пізнання. Вони шанують та вважають за належне розмаїття думок та ідей

5. Відповідальність - академічні спільноти доброчесності покладаються на принципи особистої відповідальності, що підсилюється готовністю окремих осіб і груп подавати приклад відповідальної поведінки. Підтримують взаємно узгоджені стандарти, а також вживають належних заходів у випадку їхнього недотримання

6. Мужність - для розбудови й підтримання академічних спільнот доброчесності потрібно більше, ніж просто вірити в фундаментальні цінності. Трансформація цінностей від розмов про них до відповідних дій, їхнє відстоювання в умовах тиску і труднощів потребує рішучості, цілеспрямованості і мужності

Розглянемо один з найпоширеніших видів порушення доброчесності в вищих навчальних закладах нашої країни – списування. На превеликий жаль, ні для кого не є секретом, що сучасний студент вмє та знає безліч способів як обдурити викладача та списати на контрольній чи іспиті. Яскравим прикладом є ситуація, яка склалась під час зимової підсумкової сесії в одному з провідних економічних університетів України, КНЕУ імені Вадима Гетьмана, де були зафіксовані велетенські черги за шпаргалками, які продавали біля гуртожитку. Найбільше в цій ситуації вразив не сам факт недотримання академічної доброчесності, а реакція керівництва вишу та пасивність МОН України виявилися, які вчинили тиск на викладачів та активістів, які доповіли спільноті про ці ганебні факти [8].

Звичайно ж, вину студентів, які замість освоєння необхідного матеріалу, намагаються знайти способи обману своїх викладачів, ніхто не заперечує. Проте, в цьому є не лише їхня вина. Чинників, які вплинули на такі маніпуляції зі шпаргалками, насправді багато. Перш за все, це виховання. З дитинства батьки навчають своїх дітей, що обман – це гріх і обманювати порядній людині негоже. Чому ж при списуванні це забувається? Адже із дорослішанням нічого не змінюється. Ми повинні все життя слідувати цим батьківським настановам.

По-друге, навчання в школах. В звичайних класах середніх загальноосвітніх шкіл приблизно 35-37 школярів. Прослідкувати за всіма під час контрольної роботи чи іспиту фізично нереально, тому виникає можливість в учнів схитрити та списати. Якби держава забезпечила більше шкіл, і відповідно, більше викладачів в них, то не було б такої необхідності створювати такі великі класи. І тоді ми б мали якісніше оцінювання усіх учнів в школах.

По-третє, ставлення самих викладачів. На сьогоднішній день в сучасного вчителя немає мотивації викладатись на повну в своїй справі. Це зумовлено низьким рівнем заробітної плати, складним умовам праці – велика кількість годин проведення занять, позаурочне навантаження і т.д. Вчителі змушені шукати іншого заробітку, займаючись зі школярами додатково, поступово перетворюючись на заробітчана, а не на людей, які повинні виховувати чесних та розумних людей.

І самий останній чинник – це байдужість влади. Адже окрім створення законів про академічну доброчесність, гарних заголовків наукових статей про боротьбу з недоброчесністю, необхідно почати з доброчесності особистої. Де більшість можновладців може своїм прикладом надихнути народ бути чесним, перш за все сам перед собою, перед своїми батьками і перед іншими людьми. Можливо, саме тоді, в звичайного громадянина зміниться ставлення до оточуючого світу і він повірить в чесність, справедливість, почне поважати та довіряти оточуючим.

З іншого боку, необхідно розробити методи боротьби з академічною не доброчесністю. Наприклад, в країнах ЄС, існують такі найпоширеніші методи та інструменти боротьби і профілактики плагіату [9]:

- В Великобританії засновано Офіс незалежного арбітражу, діяльність якого направлена на реагування на несправедливі практики у сфері академічної доброчесності, використано спеціалізоване програмне забезпечення для виявлення плагіату на основі чітких правил і політики щодо його використання, розроблено та імплементовано вищими навчальними закладами інституційних політик запобігання і боротьби з плагіатом.

- В Австрії проведено збір статистичних даних щодо виявлених випадків плагіату, розроблено національні вимоги до проведення досліджень в частині академічної доброчесності (Австрійське агентство дослідницької доброчесності), використано спеціалізоване програмне забезпечення для виявлення плагіату.

- В Швеції функціонує національна система збору статистичних даних щодо виявлених випадків академічної нечесності в університетах та оприлюднення на їхній основі щорічних звітів, визначено на національному рівні порядок врегулювання порушень у сфері академічної

добросочесності, що передбачає створення спеціальних інституційних комісій на місцях, які очолюються віце-канцлером університету, використано спеціалізоване програмне забезпечення для виявлення та уникнення плагіату, наявні в багатьох освітніх програмах шведських університетів на рівні бакалаврату та магістратури навчальні компоненти з академічної добросочесності.

Проте, ці країни зіткнулись також з певними проблемами на шляху до встановлення академічної добросочесності. Насамперед, виконання письмових документів у ході навчання студентів іншою особою на замовлення, що часто важко довести, є загрозою для академічних стандартів. Не всі університети мають прозорі й справедливі інституційні системи боротьби з плагіатом. Обмеженість вільного доступу до статистичних даних щодо виявлених випадків плагіату, фокусування уваги більшою мірою на післядипломній освіті (магістратура, аспірантура) та сфері наукових досліджень, відсутність уніфікованої політики та систем протидії плагіату у ВНЗ в царині академічної поведінки. Формально передбачена вимога для викладачів довести свідомий "намір" щодо порушення академічної добросочесності з боку студента, перш ніж той буде покараний, ускладнює процес врегулювання порушень і часто демотивує викладацький склад повідомляти у встановленому порядку про відповідні випадки [9].

Всі ці проблеми близькі і нашій країні. Використавши досвід інших держав, ми можемо не лише уникнути безлічі помилок, а й перейняти позитивний досвід для створення міцної системи академічної добросочесності.

Висновки

Категорія академічної добросочесності відзначається своєю багатовимірністю, що означає поєднання в ній як відповідних фундаментальних цінностей, так і механізмів й інструментів їхнього забезпечення і просування. Вкрай важливим є усвідомлювати потенційні внутрішні та зовнішні чинники, які зумовлюють академічну нечесність, передусім морально-культурні, інституційні та освітньо-виховні. Вивчення і розуміння природи їхнього походження дасть можливість розробити та імплементувати ефективну політику забезпечення академічної добросочесності як національного рівня, так і локального масштабу.

Основна причина академічної нечесності студентів обумовлена мотивацією перебування у вузі. Саме «перебування», оскільки лише третина опитаних вказують, що вони націлені на отримання професійних знань, тобто хочуть вчитися. Здорова академічна культура є чинником успішного розвитку суспільства. Вона знаходить своє вираження в писаних і неписаних нормах, які визнаються академічною спільнотою, і обумовлена широким спектром явищ, які регулюють і визначають життя академічних установ на основі сформованих традицій, угод, звичаїв. І нині - час саморефлексії університетської спільноти, час пошуку проблем і шляхів їх усунення.

Для розбудови цілісної та ефективної системи забезпечення академічної добросочесності в українській вищій школі необхідно здійснити безліч заходів: ввести в чинне освітнє законодавство України чітко визначені та суворі норми відповідальності для студентів, викладачів, науковців за плагіат; зобов'язати вищі навчальні заклади реалізувати власну політику забезпечення академічної добросочесності шляхом розробки кодексів честі студентів і етичних кодексів викладачів та представників адміністрації; створити національну систему збору статистичних даних і моніторингу інформації щодо випадків академічної нечесності в університетах та оприлюднення на їхній основі періодичних відкритих звітів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Академічна культура українського студентства: основні чинники формування та розвитку. *Матеріали для ознайомлення з результатами проекту №49169*. URL: <http://iro.org.ua/ua/main/research/22> (дата обращения: 08.11.2016).
2. Альтба Ф.Г. Академическая свобода: реалистическая оценка // *Международное высшее образование*. URL: <http://ihe.nkaoko.kz/archive/14/292/> (дата обращения: 01.11.2016).
3. Астахова В.И. Академическая культура как фундамент формирования современного специалиста // *Вчені зап. Харк. гуманіт. ун-ту «Нар. укр. акад.»*. Харьков, 2013. Т. 19. С. 21-39.
4. Бакіров В.С. Академічна культура українського студентства: основні чинники формування та розвитку. Результати всеукраїнського соціологічного дослідження. URL: <http://www.univer.kharkov.ua/images/redactor/news/2015-07-17/2015.pdf> (дата обращения: 03.11.2016).
5. Вища освіта в Україні: громадська думка студентів (2015). Загальнонаціональне опитування студентів / Фонд "Демократичні ініціативи" імені Ілька Кучеріва, фірма "Юкрейніан соціолоджі сервіс" – Режим доступу: <http://dif.org.ua/article/vishcha-osvita-v-ukraini-gromadska-dumka-studentiv>.
6. Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
7. Академічна добросочесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? Режим доступу: <http://education-ua.org.ua/articles/930-akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontsepsiya-chi-dievij-instrument-zabezpechennya-yakosti-vishchoj-osviti>.

8. Студенти КНЕУ зафіксували, як їм продають шпаргалки біля гуртожитка (2017). Українська правда. Життя. – Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/society/2017/01/10/222064/>

9. Comparison of policies for Academic Integrity in Higher Education across the European Union (2013). Impact of Policies for Plagiarism in Higher Education Across Europe / The Project of the European Union under Erasmus, Lifelong Learning Programme, Modernisation of Higher Education (2010-2013). Agreement 510321-LLP-1-2010-1-UK-ERASMUS-EMHE. Available at: <http://plagiarism.cz/ippheae/>, <http://plagiarism.cz/ippheae/files/D2-3-00%20EU%20IPPEAE%20CU%20Survey%20EU-wide%20report.pdf>.

Юлія Володимирівна Малогулко— к.т.н., доцент кафедри електричних станцій і систем, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: Juliya_Malogulko@ukr.net;

Затхей Максим Вікторович— студент групи 2Е-16Б, факультет електроенергетики, електромеханіки та електротехніки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: maxzathey@gmail.com.

Juliya V. Malogulko— Ph.D., Assistant of professor of electrical stations and systems department, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, email : Juliya_Malogulko@ukr.net;

Zathey Maksim V. - student of 2E-16B, Department of Electricity, Electromechanics and Electrical Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: maxzathey@gmail.com